

Irena Szewczenko
Uniwersytet w Białymstoku
Zakład Filologicznych Badań Interdyscyplinarnych
ORCID: 0000-0001-6434-2876

MICIŃSKI CYRYLIĄ

„Wirtuoz słowa, zawsze elegancki, czerpiący obrazy z poetów «młodej Belgii», prawie hiszpański romantyk i poeta narodowy”¹ – jest to dosłowne tłumaczenie fragmentu z krótkiego hasła o Tadeuszu Micińskim, nazywanym wtedy według tradycji rosyjskojęzycznej Fadiejem Micynskim, ze *Słownika encyklopedycznego Brockhousa i Efrona*, pierwszej rosyjskiej encyklopedii powszechnej, wydawanej w latach 1890–1907 w 86 tomach. Daty publikacji słownika są tu ważne ze względu na to, że nie obejmują nawet okresu pobytu Micińskiego w Moskwie, kiedy ten lepiej był znany rosyjskiemu czytelnikowi.

Trafił tam Miciński z innego powodu – właśnie nie przez to, że w ciągu kilku lat mieszkał w Rosji, ale dlatego, że był aktywnym uczestnikiem polskiego i rosyjskiego życia kulturalnego. W tamtych czasach w Rosji pojawił się specjalny termin dla takich działaczy – nazywano ich „*emigrantami nadziei*”, co miało oznaczać, że tylko na emigracji mogą dać swoim ojczyznom nadzieję na wyzwolenie. Takim właśnie emigrantem nadziei był Miciński, wygłaszający swoje poglądy polityczne na kilku polach kulturowych naraz.

W zeszłym roku potwierdzony został fakt, iż publikował artykuły również w czasopiśmie rosyjskich, prawdopodobnie pisząc je po rosyjsku od razu, co wynika z konstrukcji zdań poszczególnych artyku-

1 Hasło to jest dostępne w sieci, podobnie jak cała wielotomowa Encyklopedia (<https://gufo.me/dict/brockhaus>). Hasło o Tadeuszu Micińskim ma zaledwie kilka wersji, znajdujemy je obok hasła o Adamie Mickiewiczu, pod poniższym adresem: https://gufo.me/dict/brockhaus/Мицинский_Феддей.

łów i niekiedy napotykanych polonizmów w tekście literackim. Oczywiście nie można wykluczać tego, że powyższe teksty były jednak tłumaczone na język rosyjski (a często się zdarza, że w tłumaczeniu styl jest oddany tak precyzyjnie, że trudno jest dostrzec sam fakt tłumaczenia). Poza tym nieznaną nam jest inny styl wypowiedzi Micińskiego w języku rosyjskim (czy w jakimkolwiek innym języku obcym), co jedynie skłania autorkę niniejszego artykułu do następującego stwierdzenia: jeśli Miciński miał swojego tłumacza, to była to osoba prawdopodobnie z nim zaprzyjaźniona, dobrze znająca jego styl i zamiłowanie do skomplikowanej składni oraz innych indywidualnych cech stylistycznych. I na pewno był to ktoś, komu język polski był bliski i bardzo dobrze znany, ponieważ sam on (nie)świadomie korzysta czasami ze składni polskiej i, co było powiedziane, używa polonizmów. Artykuły te wyróżniają się stylistyką, bardzo podobną do polskojęzycznych tekstów Tadeusza Micińskiego. Dlatego wnioskuję również, że ten hipotetyczny tłumacz musiałby się zapoznać ze wszystkimi tekstami Micińskiego lub, mówiąc wprost, być ich autorem.

Gdyby więc krótko odpowiedzieć na pytanie o znajomość języka rosyjskiego przez Tadeusza Micińskiego, to moje założenie byłoby takie, że to Miciński pisał po rosyjsku, choć raczej nie wykluczałabym tego, że prawdopodobnie jego teksty poprawiał zaprzyjaźniony redaktor lub tłumacz.

Od razu muszę powiedzieć, że w kontekście zapowiadzanego tematu jednak nie chciałabym omówić tekstów Micińskiego pisanych cyrylicą (zrobię to z pewnością w ramach innego projektu badawczego, poświęconego twórczości rozproszonej Tadeusza Micińskiego). Teraz pragnę opowiedzieć o niektórych prezentacjach postaci Micińskiego, jego twórczości i poglądów w tak zwanym świecie wschodnim, to znaczy posługującym się cyrylicą. Jest to badanie dziedzin i kontekstów, w których zostało wymienione nazwisko omawianego poety polskiego i ewentualnie twierdzeń i poglądów, w kręgu których pojawiła się jego postać albo które były mu przypisywane przez działaczy kręgu wschodniego. Jestem zmuszona postawić akcent na słowie „niektórych”, ponieważ dotarcie do absolutnie wszystkich wzmianek o Micińskim jest niemożliwe. Jest to analiza wrywkowa różnych fragmen-

tów poecie poświęconych, czerpanych z różnych źródeł, którymi są artykuły z gazet, hasła encyklopedii, listy lub dzienniki innych działaczy kulturalnych lub społecznych, krótkie teksty krytyczne, zapiski lub analizy innych dzieł.

Muszę przyznać, że materiału badawczego nie jest dużo – Tadeusz Miciński raczej jest pisarzem bardzo słabo znanym w Rosji lub na Ukrainie, ale można trafić na kilka wspomnień o nim i nawet na jedną dość obszerną analizę twórczości razem z tłumaczeniem wybranych poezji na język rosyjski – chodzi o rosyjskojęzyczne wydanie *Sowriemiennye polskije poety*, Berlin 1929². Książka ta wspomniała o Micińskim na tle analizy literatury Młodej Polski, przedstawionej na podstawie ocen twórczości Jana Kasprowicza, Leopolda Staffa, Kazimierza Przerwy-Tetmajera oraz samego Micińskiego. Wybór ten jest reprezentatywny i pokazuje zakres wiedzy reprezentantów rosyjskojęzycznego kręgu kulturowego o twórcach polskich oraz znaczenie poszczególnych (wyżej wymienionych) postaci literatury polskiej na tle kultury obcej. Fakt wydania tej książki w Berlinie pokazuje z jednej strony zakres działania rosyjskojęzycznych intelektualistów, z drugiej zaś – ówczesny przekrój wiedzy o literaturze i kulturze polskiej w wymienionych kręgach.

Tę książkę omówię poniżej, skupiając się na konkretnych w przedstawieniu Micińskiego, natomiast w tej chwili pragnę tylko podkreślić, że sam fakt jej publikacji jest dla polskiej kultury znaczący, a opisane postaci (z twórczości każdego z nich wybrano kilka utworów, które zostały przetłumaczone na język rosyjski oraz poddane analizie literacko-kulturowej) są znane poza granicami kultury polskiej i faktycznie reprezentują jej najważniejszą część, skoro pojawiły się takie, a nie inne nazwiska na jej stronach. Prezentacja Tadeusza Micińskiego jest faktem bardzo ważnym i wiele mówiącym w kontekście niniejszego tematu, podobnie krąg twórców literackich, w których został wymieniony.

2 *Современные польские поэты в очерках Сергея Кулаковского и в переводах Михаила Хороманского*, Берлин 1929, s. 236.

Muszę też powiedzieć, że książka owa jest przypadkiem bardzo rzadkim, ponieważ literatura polska nie była przedmiotem wielu badań w kręgu kultury rosyjskojęzycznej, a ponadto nazwisko Micińskiego rzadko pojawiało się w kontekstach podobnych badań i nawet skróconych opisów.

Jeszcze mniej uwagi poświęciły naszemu poecie kultura białoruska i bułgarska. Powodem mego zaskoczenia jest nie tylko fakt, że Bułgarzy i Białorusini również piszą cyrylicą (co wynikałoby niewątpliwie z tytułu niniejszego artykułu), lecz także to, że obie kultury odegrały ważną rolę w życiu pisarza. Bułgarii poświęca Miciński rozważania publicystyczne. Dzisiejsza Białoruś stała się miejscem jego śmierci, co jednak zostało podważone w niektórych źródłach rosyjskich i o czym powiem nieco później.

Niezbędna jest też uwaga o tym, że mimo wielokulturowej osobowości i twórczości pisarza, głównym (ale nie jedynym) językiem, w którym można znaleźć jakiegokolwiek wzmianki o nim, pozostaje jednak język rosyjski. Podkreślam to, że wzmianki o nim rozsiane są również w kulturze bułgarskiej i ukraińskiej (oraz w mniejszym stopniu białoruskiej), natomiast proporcje językowe są w tym przypadku nierówne i nie odzwierciedlają rzeczywistego stanu rzeczy, jeśli chodzi o znajomości Micińskiego w kręgach intelektualistów z różnych krajów i kultur. W przypadku Ukrainy i Białorusi przez dłuższy czas rosyjski był używany jako jedyny język komunikacji społecznej, kulturowej oraz politycznej.

Wszystkie cytaty w mej pracy podane będą w języku oryginalnym i tłumaczeniu polskim, wszędzie jest to przekład autorki niniejszego artykułu (teksty te nigdy wcześniej nie zostały przetłumaczone na język polski). Przekłady świadomie robiłam tak, by były jak najbliższe tekstowi oryginalnemu, a wersja rosyjska jest podawana w celu zapoznania się ze stylem i trybem mówienia o Micińskim bez pośrednictwa językowego.

Miciński pojawia się więc w kręgu tematów zarówno literackich, jak i polityczno-kulturalnych.

Jako pierwszy przykład przywołam wspomnianą wyżej książkę, wydaną w Berlinie w roku 1929 pod tytułem *Współcześni polscy po-*

eci w szkicach Sergieja Kułakowskiego i tłumaczeniach Michaiła Chornańskiego. Jest to najpełniejsza rosyjskojęzyczna analiza twórczości Micińskiego wydana w wieku XX i może być postrzegana jako antologia literatury polskiej (choć w tym przypadku jedynie poezji). Tu akurat można znaleźć zupełnie oderwaną od kontekstu społecznego głęboką i oryginalną analizę twórczości Tadeusza Micińskiego. Ciekawe jest w niej porównanie Micińskiego do obrazów Wrubla:

Подлинный Мицинский – свыше вдохновлённый пророк, точно сошел с иллюстрации Врубеля к стихотворению Пушкина. Да и весь облик Мицинского-поэта совершенно Врублевский. Быть может, обоим были доступны те же видения, только одному – в линиях и красках, другому – в ритической речи”³. (*Prawdziwy Miciński to natchniony z góry prorok, który przed chwilą zszedł z ilustracji Wrubla do poezji Puszkina. I postać Micińskiego-poety jest całkowicie Wrublowa. Być może dane im obu były te same wizje, tylko dla jednego z nich to były linie i farby, a dla drugiego – mowa rytmiczna.*)

W tym kontekście chodzi o ilustrację zrobioną przez Michaiła Wrubla, rosyjsko-ukraińskiego malarza polskiego pochodzenia, do wiersza Puszkina *Prorok*, stąd porównanie Micińskiego z prorokiem.

Jest to analiza dość metaforyczna, mówiąca o Micińskim jako o wielkim twórcy, używająca wzniosłych wyrazów i opisująca między innymi wrażenia autora analizy (Sergieja Kułakowskiego); używane są takie kategorie, jak: „проникновенность”, „прозорливость”, „странная бессвязность”, „музыкальность образов”, „беспомощная безцветность” (pol. *przenikliwość/wnikliwość, przezorność, dziwaczna inkoherecja, muzykalność obrazów/postaci, bezradna bezbarwność*) i temu podobne. W taki sposób budowany jest metaforyczny obraz poety – linie wiodące w nim to tajemniczość, nieznanie, głębia myślenia oraz niewiarygodna uczuciowość, delikatność i siła, kolory i emocje. Natomiast cały wynik analizy jego twórczości brzmi mniej więcej w sposób następujący: „Для лирики Мицинского нет слов, это скорее иллюстрация к никогда не написанным музыкальным симфониям”⁴. (*Dla liryków Micińskiego nie znajdują słów, jest to raczej ilustracja do nigdy nienapisanych symfonii muzycznych.*)

3 *Современные польские поэты...*, dz. cyt., s. 33.

4 Tamże, s. 34.

Oprócz użycia tych literacko-metaforycznych kategorii omówiona została również historia wydania jego utworów, a opisano nie tylko utwory poetyckie Micińskiego, ale również inne pisma (mianowicie: *Do źródeł duszy polskiej, W mrokach Złotego Pałacu, czyli Basilissa Teofanu, Nowe życie, Walka o Chrystusa*).

Ogólnie ocena twórczości Micińskiego jest bardzo wysoka. Kułakowski jest prawdopodobnie zachwycony talentem polskiego poety, natomiast dużo mówi o tym, na ile niejednoznaczna bywa ta twórczość i jak dużo sił trzeba poświęcić na jej analizę i zrozumienie: „По поэт коварен, он отравлен мыслью, своим тёмным ядом. Так в его душе Сфинкс борется с Христом”⁵. (*Ale poeta jest podstępny, on został zatruty myślą, swoją ciemną trucizną. Tak w jego duszy Sfinks walczy z Chrystusem.*)

Porównania z mniej lub bardziej znanymi poetami i kompozytorami rosyjskimi (A. Puszkina, A. Skriabin) na pewno podnoszą wartość poznawczą eseju w porównaniu z polskimi opracowaniami tego tematu, jeśli chodzi o odbiorcę rosyjskojęzycznego, pochodzącego z kręgu rosyjskiej kultury i literatury.

Tłumaczenie pięciu wierszy jest bodaj czy nie jedynym wydanym w tamtych czasach przekładem utworów Micińskiego (m.in. *Minotaur, Ama*) w języku rosyjskim⁶.

Nazwisko Tadeusza Micińskiego pojawiło się również w słynnym eseju Wiaczesława Iwanowa *Polski mesjanizm jako żywa moc* (*Польский мессианизм, как живая сила*⁷), na stronach którego Miciński wypowiedział się na temat tak zwanej „sprawy słowiańskiej”.

Poniższy cytat z eseju, zwłaszcza część opisująca relacje ze spotkaniem, na którym Miciński wygłosił referat i brał udział w dyskusji, odkrywa rolę polskiego poety na terenie Rosji, wypowiadającego się

5 Tamże, s. 35.

6 W tomie znalazły się następujące przekłady wierszy Micińskiego (s. 38-44): *В твоих глазах – предательские тени, К земле прикован тяжкими цепями, Ама, Лиловым сном в истоме мая, Минотавр*.

7 В. Иванов, *Польский мессианизм, как живая сила*, w: tegoż, *Собрание сочинений в 4 томах*, Том 4, Брюссель 1987, s. 659–665.

jako przedstawiciel Polaków niewchodzący bynajmniej w konflikt ze stroną rosyjską.

Славянское дело – дело, прежде и главное всего, духовное, в духе соборное, во Христе вселенское, – этим сознанием, казалось, проникнуто было каждое слово говоривших (как поляков, так и русских) на заседании московского религиозно-философского общества памяти Вл. Соловьева, где поэт Тадеуш Мициński вдохновенно и прочувствованно повествовал о священном предании и живом преемстве польского мессианизма. С трогательной силой, – тем более острою, что поэт-мистик кажется радикальным противником догматической традиции, – звучало исповедание Христова Имени *de profundis*: если Христос – только мечта, нет Польше надежды на воскресение⁸.

Sprawa słowiańska to sprawa przede wszystkim duchowa, w duchu zbiorowa, w Chrystusie wszechobecna, – zrozumieniem tegoż było przepelnione każde słowo tak Polaków, jak i Rosjan na posiedzeniu Moskiewskiego Towarzystwa Religijno-Filozoficznego poświęconym pamięci Władimira Solowiowa, gdzie poeta Tadeusz Miciński z natchnieniem i głębokim uczuciem opowiadał o świętej tradycji i żywej sukcesji polskiego mesjanizmu. Ze wzruszającą mocą – tym bardziej ostrą, że poeta-mystyk wydaje się być radykalnym przeciwnikiem tradycji dogmatycznej – wybrzmiało imię Chrystusa powiedziane „de profundis”: jeśli Chrystus, to tylko marzenie, nie ma dla Polski już nadziei na zmartwychwstanie.

Miciński był więc przez Rosjan odbierany jako twarz polskiego mesjanizmu. Kierunek ten, będąc co prawda w Rosji często postrzegany jako odbicie mesjanizmu rosyjskiego (częsta pozycja kultury rosyjskiej wobec innych kultur słowiańskich, zwłaszcza ukraińskiej i polskiej, jeszcze w większym stopniu – białoruskiej), wytworzył w Imperium szczególną stronę recepcji kultury polskiej. Najczęściej była ona postrzegana jako kultura przeciwstawiająca się całemu Wschodowi i całej Północy – za wzór brano słowa Mickiewicza, który jest najczęściej cytowany przez badaczy rosyjskich w kontekście mesjanizmu polskiego⁹. Podkreślanie kulturowego odróżniania się z jednej strony i walki o własną tożsamość z drugiej stało się powodem, dla którego mesjanizm polski był postrzegany jako idea „bliska regułom

8 Tamże, s. 664.

9 A. Mickiewicz, *Dziela*, t. 7, s. 36–37.

zakonów rycerskich lub klasztornych, skąd bierze się swoją drogą wyrazista arystokratyczność epoki mesjanizmu w Polsce, wykwinność jego idei i uświadomienie wyłącznej roli imigrantów w walce o wyzwolenie i zmartwychwstanie Polski”¹⁰.

Takim właśnie polskim emigrantem walczącym o „wyzwolenie i zmartwychwstanie Polski” był dla Rosjan Tadeusz Miciński, aktywny uczestnik życia politycznego oraz społecznego. Był on wyrazicielem metafizycznej wiary w specjalne posłannictwo narodu polskiego, który na terenie Rosji mógł wypowiadać się na ten temat dzięki „znie walającemu liryzmowi i mistycznej egzaltacji na tle romantycznej fascynacji, sąsiadującej z totalnym niezrozumieniem otaczających go realiów”¹¹ – jest to opis, który dotyczy bezpośrednio Micińskiego. Autorem tych słów jest już wspomniany wyżej Wiaczesław Iwanow – rosyjski filozof i poeta symbolista, krytyk literacki, dramatopisarz.

Z moich spostrzeżeń wynika, że słowa te, a ogólnie rzecz biorąc ton wypowiedzi i podejście, jak najbardziej można zastosować w celu określenia opinii niektórych przedstawicieli politycznej i społecznej myśli rosyjskiej na temat Polaków walczących na różne sposoby o wyzwolenie swego kraju. Miciński w tym kontekście jest jednym z emigrantów polskich, zaangażowanych w politykę, kulturę, literaturę, mianowicie publicystykę lub inne formy wypowiedzi publicznej, będąc reprezentantem strony polskiej w dialogu międzynarodowym. Jest to rola trudna, bardzo odpowiedzialna, a zarazem honorowa.

Im więcej piszę o tym, tym bardziej przekonuję się, że historia polityczno-społeczna niestety nie uwzględnia wysiłku wielu ludzi działających, tworzących ją i będących jednocześnie działaczami społeczno-kulturalnymi oraz literatami, tak jak Tadeusz Miciński, którego nazwiska nie zna historia polityczna, a historia kultury zbyt rzadko wspomina poza granicami Polski.

Warto podkreślić po raz któryś, że podejście Micińskiego do Rosji bynajmniej nie było wrogie: wręcz przeciwnie, widział w niej niezbędną dla pokoju w Europie potęgę – „wśród nieszczęść i strat, w głębokiej

10 A. Травкина, *Специфика польского романтического мессианизма XIX века*, w: «Вестник славянских культур» 2008, s. 56–64.

11 В. Иванов, *Польский мессианизм...*, dz. cyt.

żałobie, po straconych rzeszach swoich synów, z krzyżem czynu i pokuty na ramionach, z gwiazdą Betlejemską kroczy ta wielka duchem Rosja na straszną bitwę” – jest to jeden z metaforycznych opisów Micińskiego, zawarty w rosyjskojęzycznym artykule *Polacy i Bułgarzy*¹².

Miciński wspañiale się realizował jako prelegent w różnego rodzaju przedsięwzięciach¹³, przy czym jego działalność publiczno-publicystyczna nie była skierowana wyłącznie do Polaków. Zostało o tym kilka wzmianek w twórczości lub dziennikach innych działaczy, z którymi miał styczność.

Można znaleźć nazwisko Micińskiego na listach członków różnych posiedzeń lub narad nie tylko na terenie Polski.

W pamiętniku Eleny Pisariewy z domu Ragozinych, tłumaczki i pisarki rosyjskiej, jednej z pierwszych członkiń Towarzystwa Teozoficznego Rosji, przewodniczącej Towarzystwa Teozoficznego Kaługi w Rosji, czytamy:

W roku 1909 grupa rosyjskich teozofów na czele z A. Kamieńską pojechała na Piąty Międzynarodowy Kongres do Budapesztu. [...] Jechaliśmy przez Warszawę, [...] gdzie zaproszono nas w kilku salonach do przeczytania referatów o teozofii. [...] Pojechał z nami na Kongres również znany polski poeta i powieściopisarz Tadeusz Miciński. W czasie Kongresu tak myśmy się zaprzyjaźnili, że potem często przyjeżdżał z Warszawy do nas, do Kaługi, żeby się zobaczyć ze skrzypaczką A. Unkowską i ze mną. Niestety, zmarł w roku 1918 w Moskwie podczas strzelaniny na ulicy¹⁴.

Nie została wyjaśniona informacja o miejscu i okolicznościach śmierci Micińskiego podana przez Pisariewą, jednak z tekstu pamiętnika wynika, że jego autorka była absolutnie pewna, że stało się dokładnie tak i prawdopodobnie nigdy nie spotkała się z inną informacją na ten temat. Nie znajduję jednak potwierdzenia tej wersji w żadnym

12 „Утро России” 1915, nr 289 (z 21.10). Rosyjski pierwodruk i jego polskie tłumaczenie przedrukowany jako aneks w: M. Bajko, *Tadeusz Miciński i Bułgarzy: o nieznanym rosyjskim artykule pisarza*, „Bibliotekarz Podlaski” 2017/3.

13 Pisze o tym M. Bajko, *Gdziekolwiek być, widzieć i... opisywać. Miciński wojażer-publicysta*, w: T. Miciński, *Pisma rozproszone*, t. 1, *Eseje i publicystyka 1896–1908*, s. 33.

14 Fragment ten jest cytowany w rozprawie poświęconej samej Pisariewej. Zob. O. Федорова, *Писарева Е.Ф. – История русского теософского движения* w: «Российский теософ», <https://helpiks.org/1–15212.html>.

innym źródle wspominającym Micińskiego, a sama Pisariewa więcęj nie wraca do tego tematu.

Jak wynika z opowieści Eleny Pisariewy – Miciński uczestniczył w zorganizowanym przez Kamięnską na wyspie Margareten Insel na Dunaju Kongresie, w ramach którego odbywały się dyskusje polityczno-historyczne. Jak pisze teozofka rosyjska, „czas nam mijał na przyjacielskiej pogawędce o zjednoczeniu Słowian w teozofii. Było dwóch Bułgarów z Nikowem na czele i dwóch przedstawicieli Serbii i Polski”¹⁵. Polskę reprezentował, jak już wiemy, Tadeusz Miciński, osoba z Serbii nie została niestety wymieniona.

Ale wiemy również, że później zarówno temat bułgarski, jak i serbski zaistniał w polu tematycznym publicystyki Micińskiego, o czym świadczy chociażby artykuł *Polacy i Bułgarzy*, opublikowany w moskiewskiej gazecie „Utro Rossiji” z 21 września 1915 roku lub obszerny esej *Zamek królewicza Marko* w tejże gazecie, w numerze z 14 lutego 1916 roku.

Oba teksty ukazały się, jak wspominałam wyżej, od razu w języku rosyjskim.

W gazecie „Moskowskije Wiedomosti” z 8 lutego 1916 roku trafiamy na wzmiankę o Micińskim, występującym podczas prelekcji *Tragedia Serbii i Czarnogóry*, zorganizowanej w Moskwie przez Rosyjsko-Chorwackie Towarzystwo Pamięci Kryżanycza, gdzie „w pięknej poetyckiej mowie Polak, Tadeusz Miciński, opisał krzyżową drogę Belgii, Polski, Serbii i Czarnogóry”. O pełnej treści tej wypowiedzi pisarza nie znajdujemy informacji, artykuł nie zawiera żadnych konkretniejszych danych.

Miciński został wspomniany również na stronach listów Ludwika Janowskiego, mieszkającego na Ukrainie profesora historii i edukacji polsko-litewskiego pochodzenia. Większość życia Janowski spędził w Kijowie, aczkolwiek bywał też w Petersburgu, Lwowie, Krakowie, Genewie i wielu innych miastach i krajach. W sierpniu 1913 roku, przebywając w rodzinnej miejscowości Stawyszczce (na Ukrainie), pi-

15 Tamże.

sze o tym, jak spędza czas i u jakich przyjaciół bywa z wizytami towarzyskimi. Opisuje również swoje spotkanie z Micińskim:

Do innych moich przyjaciół przyjechał teraz Tadeusz Miciński, którego wcześniej nie znałem i nie widziałem. Bardzo doceniałem go za jego pierwsze utwory (*W mroku gwiazd, Do źródeł duszy polskiej*). Jako człowiek bardzo mi się spodobał, bardzo prosty, ciepły i pełny szczerego entuzjazmu. Pisze powieść, w której ma być przedstawiona również Ukraina, a więc i natura ma być pokazana. On tu przyjeżdżał i przede mną. Odniosłem wspaniałe wrażenie. Szkoda tylko, że zszedł z właściwej drogi w ostatnich swoich utworach, w chaotycznych halucynacjach zmarnował swój ogromny talent¹⁶.

Zdanie Janowskiego, wtedy 35-letniego profesora literatury rosyjskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim (portret ten był pisany tuż po powrocie z Krakowa i po odejściu z uczelni, gdzie pracował jako profesor przez niecały rok), było ważne, choć ten tekst nie był publikowany w żadnych oficjalnych źródłach. Później Janowski i Feliks Jasiński bardzo się z Micińskim zaprzyjaźnili i zwiedzili wspólnie centralną i północną Ukrainę oraz południowy-zachód Białorusi. Razem spędzili tam wakacje na przełomie lata i jesieni 1913 roku.

Dokładnie 100 lat później w Petersburgu, w którym Miciński spędził część życia i który bardzo lubił, pojawił się pomysł napisania *Księgi poległych* – zbioru twórczości poetów, którzy brali udział w pierwszej wojnie światowej i polegli lub zginęli. Tworzy ją 30 poetów z 9 różnych krajów, między nimi znalazł się tu Polak – Tadeusz Miciński.

Wydanie to jest tym ciekawsze, że pojawiły się w nim pierwsze poetyckie przekłady Micińskiego autorstwa Jewgienija Łukina, który też opatrzył rozdział noszący tytuł *Tadeusz Miciński* krótkim komentarzem, kończącym się słowami:

Dlaczego odnoszę wrażenie, że wiele z tych wierszy było napisanych wczoraj? Dlatego że problemy, które istniały 100 lat temu, nie zniknęły. Natura ludzka została, taka sama, a wojna jako metoda rozwiązywania problemów do tej pory dla wielu jest środkiem uniwersalnym i widzimy sami, jak to się realizu-

16 List ten razem z innymi listami Ludwika Janowskiego dostępny jest na stronie poświęconej Stawyszczu: zob. *До 140-річчя від дня народження Людвіка Яновського, w: «Ставище і Ставищенщина»* (http://stav.pp.ua/news/do_140_richchja_vid_dnja_narodzhenja_ljudvika_janovskogo/2018-07-24-457).

je w naszym świecie. Wszyscy mówią, że musimy się uczuć na własnych błędach i że historia uczy, ale niestety... nie uczy niczego i każde pokolenie poznaje wieczne prawdy o świecie i wartości życia ludzkiego od zera¹⁷.

Tym moralizatorskim komentarzem pragnę zakończyć poszukiwania krótkich wzmianek o Micińskim w przestrzeni rosyjskojęzycznej, jakkolwiek jest to dopiero pierwszy materiał zebrany przeze mnie na ten temat.

Zdając sobie sprawę z ograniczonego zakresu omawianych przeze mnie wzmianek o Micińskim, pragnę podkreślić niewiarygodną różnorodność kontekstów, w których pojawiają się wspomnienia o Tadeuszu Micińskim – na temat różnych stron jego twórczości, poglądów politycznych oraz działalności społecznej. Chcę jednocześnie zauważyć, że jest to na tyle szerokie pole badawcze, że z chęcią powrócę do tego tematu w najbliższej przyszłości, planując artykuł zatytułowany *Miciński cyrylicą. Twarze i słowa w listach*, który być może odśłoni postać Micińskiego jako bohatera epistolografii różnych działaczy kulturalnych, społecznych i politycznych na terenie imperium rosyjskiego i poza jego granicami.

Bibliografia

- Bajko M., *Gdziekolwiek być, widzieć i... opisywać. Miciński wojażer-publicysta*, w: T. Miciński, *Pisma rozproszone*, t. 1, *Eseje i publicystyka 1896–1908*, red. M. Bajko, J. Ławski, Białystok 2017.
- Артеменко Г., Перевезенцева Н., *Польский Петербург. Во льду замерзает цветок багряный...*, репортаж, <http://www.cogita.ru/polskii-peterburg/sovremennost/vo-ldu-zamerzaet-cvetok-bagryanyi>.
- До 140-річчя від дня народження Людвіка Яновського*, w: «Ставище і Ставищенщина», http://stav.pp.ua/news/do_140_richchja_vid_dnja_narodzhennja_ljudvika_janovskogo/2018-07-24-457
- Иванов В., *Польский мессианизм, как живая сила*, w: tegoż, *Собрание сочинений в 4 томах*, Т. 4, Брюссель 1987.

17 Cyt. za: Г. Артеменко, Н. Перевезенцева, *Польский Петербург. Во льду замерзает цветок багряный...*, репортаж. <http://www.cogita.ru/polskii-peterburg/sovremennost/vo-ldu-zamerzaet-cvetok-bagryanyi>.

- Современные польские поэты в очерках Сергея Кулаковского и в переводах Михаила Хороманского*, Берлин 1929.
- Травкина А., *Специфика польского романтического мессианизма XIX века*, w: «Вестник славянских культур» 2008.
- Федорова О., *Писарева Е.Ф. – История русского теософского движения*, w: «Российский теософ», <https://helpiks.org/1-15212.html>.

Irena Szewczenko
College of Literary Studies
University of Białystok

ON MICIŃSKI IN THE CYRILLIC SCRIPT

The paper contains an analysis of how the figure of Tadeusz Miciński is presented in mostly Russian-languages sources on his life and activities in St. Petersburg and Moscow. The image of Miciński created by Russian society is somewhat different from that familiar to Poles. He often turned his gaze to the East as dictated by the realities of the time. People in Poland are not always aware of Miciński's activities in Russia, such as his involvement in the life of the Polish diaspora at the time of World War I and the Russian revolution. The paper aims at filling this gap.

Keywords: Tadeusz Miciński, Eastern Europe, politics, inter-cultural communication, reception.